

ALMA RAGAUSKAITĖ

Lietuvių kalbos institutas

ORCID id: orcid.org/0000-0001-5952-8027

Mokslinių tyrimų kryptys: istorinė antroponimika, istorinė toponimika.

DOI: doi.org/10.35321/all87-07

KĖDAINIEČIŲ MOTERŲ ĮVARDIJIMO TENDENCIJOS XVII–XVIII A. KĖDAINIŲ MIESTO ISTORIJOS ŠALTINIUOSE

Trends in the Naming of Kėdainiai Women in
Kėdainiai Historical Sources of the 17th–18th
Centuries

ANOTACIJA

Vieni svarbiausių lietuvių miestiečių istorinės antroponimijos šaltinių yra miestų savivaldos institucijų aktų knygos, įvairūs inventoriai, registrai, bažnytinių metrikų knygos. Tarp jų išsiskiria 1604 m., 1622 m., 1624 m., 1666 m. Kėdainių inventoriai ir 1628–1663 m. Kėdainių evangelikų reformatų bažnyčios dokumentai, rašyti lenkų kalba. Iš šių unikalių XVII a. rankraščių išrinkti 82 kėdainiečių moterų užrašymai. Jie išsamiai aptariami įvardijimo aspektu. Nustatyta, kad Radvilų miesto gyventojos dažniausiai užfiksuotos dviem priešaginiai asmenvardžiais pagal vyrą. Taip paminėtos 32 (39,02 proc. visų XVII a. įvardijimų) moterys. Vardu ir pavarde ar jos funkcijas atliekančiu antroponimu įvardyta 13 (15,86 proc.) kėdainiečių. Jos dažniausiai vadintos tradiciniais krikščioniškais vardais. Vėlesnėje 1752–1799 m. Kėdainių Šv. Jurgio bažnyčios krikšto metrikų knygoje surastos 32 miestiečių pavardės su lietuviškais priešagomis.

ESMINIAI ŽODŽIAI: Kėdainiai, kėdainietė, istorinė antroponimika, istorinis asmenvardis, įvardijimas.

ANNOTATION

Municipal register books, various inventories, registers and church registers are among the key historical anthroponymic sources of Lithuanian townspeople. The most notable among them are the Kėdainiai inventories of 1604, 1622, 1624 and 1666 and the documents of Kėdainiai Evangelical Reformed Church of 1628–1663 written in the Polish language. Eighty-two records of Kėdainiai women were collected from these unique manuscripts of the 17th century. They are thoroughly discussed from the perspective of naming. It was established that the female residents of the town of the Radziwill noble family were usually recorded by two suffixal anthroponyms formed after their husband. The naming of 32 women followed such a pattern (39.02% of all the cases of naming). As many as 13 (15.86%) women of Kėdainiai were recorded by the first name and surname or by an anthroponym performing its functions. They were usually given traditional Christian names. In the later baptismal register of 1752–1799 kept by St. George's Church of Kėdainiai Parish, 32 surnames of the townswomen bearing Lithuanian suffixes were identified.

KEYWORDS: Kėdainiai, Kėdainiai woman, historical anthroponymy, historical personal name, naming.

ĮVADAS

Lietuvos miestų gyventojų moterų įvardijimo procesas buvo ilgas ir sudėtingas. Jų užrašymo sistema įvairavo tiek XVI–XVIII a. administracinio juridinio pobūdžio dokumentuose, tiek bažnytinių metrikų knygoje. Aišku tik tai, kad bent jau XVIII a. dvinaris miestiečių moterų įvardijimo modelis yra dažniausias, bet absoliučia norma dar netapęs (Ragauskaitė 2008: 33–34).

XVII a. pradžios Vilniaus gyventojos dažniausiai vadinamos krikšto vardais ir tėvavardžiais. Prie moterų krikšto vardų arba nėra jokio prievardžio, arba užrašomas tėvavardis, kitokie prievardžiai retai tepasitaiko. Tai sudaro per 80 proc. (santuokų registracijos knygoje – net apie 90 proc.) įvardijimų. Tik vieną tėvavardį, be krikšto vardo, užrašant vilnietes, nebuvo įprasta vartoti (Zinkevičius 1977: 48–49).

XVI–XVIII a. 1 293 Kauno miestiečių įvardijimo raidai būdingi keli etapai: nuo priklausomybę pagal vyrą nusakančio antroponimo iki dvinario įvardijimo modelio vardu ir tėvo ar sutuoktinio pavarde (XVI a. – 61,07 proc., XVII a. – 58,28 proc., XVIII a. – 45,85 proc.). Skyrėsi miestiečių luomo žemesnių ir aukštesnių sluoksnių moterų įvardijimas. XVI–XVIII a. aukštuomenė (tarėjų, burmistrų žmonos) pastebimai dažniau buvo užrašoma kanoninėmis krikščioniškų vardų lytimis. Sugretinus moterų kauniečių ir lietuvių valstiečių įvardijimo tyrimo rezultatus, buvo teigta, kad Kauno miestiečių moterų dvinarė įvardijimo sistema formavosi sparčiau nei valstiečių (Ragauskaitė 2005: 55, 144).

XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios Jonišio¹ gyventojų moterų įvardijimo sistema įvairavo. Bene dažniausiai, o ypač XVI a. pabaigoje, motinos, dukros, krikštamotės įvardijamos tik krikščionišku vardu. Jas užrašant vardu, kai kada nurodomas giminytės ryšys (pagal sutuoktinį ar tėvą) (Garliauskas 2004: 22). Miestietes įvardijant krikščionišku vardu, kartais nusakoma jų priklausomybė vyrišku asmenvardžiu, perteiktu kilmininko linksniu. Išsiskiria negausūs joniškėčių užrašymai krikščionišku vardu, šalia nurodant šeiminingą priklausomybę vyro antroponimu, užrašytu vardinininko linksniu. Be šių, dar paplitęs jų užrašymo tipas (ypač vėlyvuosiuose 1599–1621 m. Jonišio krikšto metrikų knygos įrašuose) dviem antroponimais. Senojo rankraščio pabaigoje pastebimas joniškėčių įvardijimo būdas trimis asmenvardžiais (Ragauskaitė 2015: 60).

Lietuvių miestiečių pavardžių tyrimai tebėra aktualūs, nes matyti, kad darbų, kuriuose būtų nagrinėjama šio luomo moterų istorinė antroponimija, yra nedaug. Tai lėmė objektyvios aplinkybės, kurių svarbiausia ta, kad miestietės nedažnai minimos istorijos dokumentuose. Kiek plačiau ir detaliau analizuoti jų įvardijimą galima maždaug nuo XVI a. pradžios (Ragauskaitė 2005: 11). Įvairių Lietuvos miestų istorinė antroponimija skiriasi slavinimo, darybos, kilmės ir kt. požūriais. Todėl čia aptariamas vieno iš nedaugelio privačių² magdeburginių Lietuvos miestų – XVII–XVIII a. Kėdainių – moterų vardynas.

Šio straipsnio tikslas – išnagrinėti Kėdainių miestiečių (lietuvių ir sulenkėjusios visuomenės dalies³) užrašymo polinkius XVII–XVIII a., nustatyti, kokie veiksniai turėjo įtakos jų įvardijimo tipų formavimuisi, apibūdinti kėdainiečių dvinario įvardijimo modelio (vardu ir pavarde) raidą.

Šio straipsnio uždaviniai: 1) nurodyti pagrindinius moterų užrašymo būdus; 2) išanalizuoti jų vardus (pirmuosius dvinarių įvardijimų narius) kilmės aspektu; 3) rekonstruoti asmenvardžius, kurie XVII–XVIII a. rankraščiuose užfiksuoti su lietuviškais darybos formantais.

Antroponiminė medžiaga daugiausia surinkta iš XVII a. Radvilų miesto istorijos šaltinių⁴. Tai 1604 m., 1622 m., 1624 m., 1666 m. Kėdainių inventoriai ir 1628–1663 m. Kėdainių evangelikų reformatų bažnyčios dokumentai, rašyti lenkų kalba (žr. Ragauskaitė 2016: 47; 2016a: 112; 2017: 55; 2018: 102).

¹ Tik 1616 m. liepos 4 d. Joniškiui buvo suteikta Magdeburgo privilegija, pradėjo formuotis miestiečių bendruomenė (Kryževičius 1981: 133; Baliulis 1994: 31–35; Meilus 1994: 13–16).

² „Lietuvos valstybėje tai buvo Biržai, Kėdainiai, Kretinga, Nesvyžius, Skuodas, Sluckas, Medininkų (Žemaičių) vyskupų miestas Varniai.“ (Kiaupa 1998: 171).

³ Dėl XVII–XVIII a. kėdainiečių etninės ir religinės sudėties žr. Tworek 1969: 213; Žirgulis 2002: 130–131; 2002a: 25–26; 2005: 180–183; Ragauskaitė 2016: 47–49; 2016a: 113–115; 2017: 54–56; 2018a: 175–177.

⁴ Šių istorijos dokumentų sąrašą žr. straipsnio pabaigoje.

Seniausiam 1604 m. inventoriuje surašyti ne tik Kėdainių miesto, bet ir valsčiaus gyventojai. Nedidelės apimties 1622 m. Kėdainių klebonijos inventoriuje suregistruoti kėdainiečiai ir duomenys apie klebonijos turtą. Paskutiniame 1666 m. miesto inventoriuje sužymėti kėdainiečių namai, sklypai ir gatvės. Surašant miestiečių namus, nusakytas jų statybos tipas (mūrinis, medinis pastatas). Šie originalūs inventoriai gali būti naudingi ne tik tiriant miestiečių istorinę antroponimiją, bet ir istorinių gatvėvardžių raidą, miesto architektūros istoriją (Šinkūnas 1928: 21). Taip pat peržiūrėtas Kėdainių Šv. Jurgio parapišios bažnyčios archyvas, jame surasta 1752–1799 m. krikšto metrikų knyga. Šios bažnytinės knygos įrašai gali padėti papildyti ir praplėsti tą vaizdą, kurį apie moterų įvardijimą padeda susidaryti administracinio pobūdžio dokumentai.

Išsamiam tyrimui atlikti pasirinkti šaltiniai, kuriuose užtektinai informacijos apie visas miesto visuomenės grupes ir sluoksnius. Klasifikuojant ir analizuojant surinktus XVII–XVIII a. kėdainiečių moterų istorinės antroponimijos duomenis, taikomi šie pagrindiniai, įprasti lietuvių miestiečių istorinės antroponimikos darbams, metodai: aprašomasis, lyginamasis ir rekonstrukcinis (Zinkevičius 1977: 4; Ragauskaitė 2005: 31; 2019: 179; 2020: 116; Sinkevičiūtė, Račickaja 2014: 296–298; Sinkevičiūtė, Račickaja 2014a: 332–333; Sinkevičiūtė 2016: 222–223).

Pagal to meto teisinės nuostatas būdavo atstovaujama ne tik sutuoktinei, bet ir motinai, seseriai, uošvei, žmonos netekėjusioms seserims. Moteris turėdavo būti globojama vyro (tėvo, sutuoktinio, brolio), kuris ją lydėdavo į teismą arba jos vardu dalyvaudavo teismo procese ir kt. (Karpavičienė 2001: 18–26; 2001a: 5–19; 2005: 42–44; Ragauskaitė 2005: 33; 2021: 8–10). Tam įtakos turėjo aukštesnė vyrų visuomeninė padėtis. Neretai tik našlėmis tapusios miestietės buvo minimos tiriamuose XVII šimtmečio Kėdainių inventoriuose. Dėl šių istorinių aplinkybių moterų užrašymų yra kur kas mažiau nei vyrų. Jų įvardijimas įvairavo ir skirtingu metu (XVII a., XVIII a.) jam buvo būdingi savi ypatumai.

1. XVII A. MOTERŲ UŽRAŠYMO MODELIAI

Iš aptartų XVII a. Radvilų miesto istorijos šaltinių surinkti 82 moterų įvardijimai. Skaičiuoti įvairūs antroponimų formų variantai (grafiniai, su skirtingomis priesagomis, galūnėmis). Daugiausia kėdainiečių užrašyta be vardo, tik dviem asmenvardžiais, sudarytais iš sutuoktinio ar tėvo vardo ir antrojo antroponimo. Jų yra 32 (tai sudaro 39,02 proc. visų XVII a. įvardijimų). Moters vardas nėra nurodytas šiuose užrašymuose, nes aktualiausi yra priklausomybę pagal vyrą nusakantys priesaginiai asmenvardžiai. Kaip minėta, tiriamuose 1604 m., 1622 m., 1624 m. ir 1666 m. Kėdainių inventoriuose nurodytos gatvės, kuriose

miestietės gyveno. Pateikiant gatvėvardžius, galima susidaryti išsamesnį vaizdą apie moterų pasiskirstymą mieste pagal jų tautinę sudėtį, pvz.: 1624 *Vlica Wielka* [...] *Janowa Berelowa* KI₂ 1v⁵; 1666 *Ulica Skomgolska* [...] *Janowey Butkiewiczowey* kilm. KI₃ 11; 1624 *w Koncu Vlicy Kowienskiej* [...] *Abrahamowa Giendrelowicza* KI₂ 9 – 1624 *Vlica Kowienska* [...] *Abramowa Giendrelowa* KI₂ 8; 1624 *Vlica Szatska* [...] *Macieiowa Girniowa* KI₂ 6; 1624 *Vlica Skongolska* [...] *Stanisławowa Gredowa* KI₂ 5; 1666 *Ulica Konska* [...] *Andrzejowey Karasiowey* kilm. KI₃ 6; 1631 *Thomaszowey Kliszewiczowey* kilm. CZK 13; 1604 *Ulica za niewiaza prawa ftrona* [...] *Pawłowa Klifzowa* KI₁ 12v, 13; 1624 *Vlica Kowienska* [...] *Adamowa Lelawßowa* KI₂ 8; 1666 *Ulica Konska* [...] *Plac Jozepowey Lipskiej* kilm. KI₃ 6, 7; 1666 *Ulica Konska* [...] *Domek Jakubowey Łozowey* kilm. KI₃ 6, 7; 1624 *Vlica Iaswoynska* [...] *Janowa Łukaszewiczowa* KI₂ 4; 1604 *Ulica Wielka* [...] *rynku prawa ftrona* [...] *Sczepanowa Michciowa* KI₁ 5, 6; 1624 *Vlica Stara* [...] *Druga Strona* [...] *Adamowa Mikszewiczowa* KI₂ 2, 2v; 1631 *Stanisławowa Mukciowa* CZK 13; 1666 *Ulica Konska* [...] *Domek Pawłowey Odoyciowey* kilm. KI₃ 6, 6v; 1624 *Trzecia Kwaterna* [...] *Ławrýnowa Pacewiczowa* KI₂ 1; 1624 *Vlica Stara* [...] *Czepowa Paießezowa* KI₂ 2; 1624 *Vlica Kowienska* [...] *Andrzejowa Paleciowa* KI₂ 8; 1604 *Miafta Kieydany za rzeka niewiaza* [...] *Pawłowa Pożarowa* KI₁ 13v, 15; 1666 *Ulica Kowienska* [...] *Jakubowey Praniewskiej* kilm. KI₃ 12; 1604 *ulica Wielka* [...] *Grehorowa Sruogiewiczowa* KI₁ 5v, 6v; 1624 *Vlica Kowienska* [...] *Druga Strona* [...] *Mikołaiowa Stagielowa* KI₂ 8, 8v; 1604 *Ulica Wielka* [...] *Ławrýnkowa stanisławowiczowa* KI₁ 5; 1624 *Vlica Szatska* [...] *Mikołaiowa Tykniowa* KI₂ 6; 1624 *Pierwsza Kwaterna Rynku* [...] *Abramowa Trzeciakowa* KI₂ 1; 1604 *Ulica Wielka* [...] *Sebastianowa Trzeciakowa* KI₁ 5; 1604 *Ulica Konfka z rynku prawa ftrona* [...] *Pawłowa Waskowa* KI₁ 10v; 1624 *Vlica Kowienska* [...] *Druga Strona* [...] *Krzysztophowa Wolczkowa* KI₂ 8, 8v; 1604 *Ulica nowa od Kofciola prawa Strona* [...] *Maczulowa Wußkiewiczowa* KI₁ 15v; 1604 *Miafta Kieydany za rzeka niewiaza* [...] *jakubowa Zużłowa* KI₁ 13v, 14; 1666 *Ulica Konska* [...] *Janowey Zwilgowey* kilm. KI₃ 6, 6v.

Be šio produktyviausio įvardijimo tipo, kėdainietės užrašytos ir kitokiais būdais. Dėl trumpumo 21 (25,61 proc.) miesto gyventoja užfiksuota vienu priesaginiu asmenvardžiu, pvz.: 1666 [...] *Domek Ambroziewowey* kilm. KI₃ 1v; 1604 *Ulica ftara* [...] *z rynku prawa ftrona* [...] *Borysowa* KI₁ 8; 1666 *Druga strona* [...] *ulicy zamkowey* [...] *Dom Buzewiczowey* kilm. KI₃ 2; 1644 *Gierdwiłowey* kilm. CZK 62; 1630 *Pani Jakubowa* CZK 8; 1622 *Vlicy Wilenskiej* [...] *Karafiowey*

⁵ Visi moterų įvardijimai yra metrikuoti. Prie kiekvieno jų pažymėti metai, kuriais asmenvardis buvo užfiksuotas, istorijos šaltinio santrumpa ir lapo (puslapio) numeris. Perteikiant kėdainiečių antroponimus, stengiamasi išsaugoti jų originalią rašybą, kitaip nei pagal istorijos šaltinių publikavimo tradiciją (plg. Lepszy 1953: 12; Wolff 1957: 32).

kilm. KKČI 3; 1638 *Pani Kozakowa* CZK 45; 1666 *Ulica Konska* [...] *Druga strona* [...] *Memayciowey* kilm. KI₃ 7; 1604 *Ulica za niewiaza prawa strona* [...] *Narwidowa* KI₁ 13; 1652 *Paksztewiczowej* kilm. CZK 81; 1624 *Vlica Stara* [...] *z Paweysiwą* įnag. KI₂ 2; 1653 *Perkunowej* kilm. CZK 94; 1631 *Petraszowej* kilm. CZK 13; 1666 *Ulica Skomgolska* [...] *Philipowey Domek* kilm. KI₃ 11; 1622 *Ulica Nowomieyska* [...] *Ruybiowa* KKČI 1; 1638 *Pani Sadkowa* CZK 45; 1637 *p(ani)*⁶ *Stanislawowa* CZK 15; 1666 *Druga strona* [...] *ulicy zamkowej* [...] *Domek Tomaszewiczowej* kilm. KI₃ 2, 2v; 1638 *P(ani) Trzeciakowa* CZK 45; 1655 *Warnelowa* CZK 102; 1604 *ulica* [...] *Witowtowa* KI₁ 15v.

Į dažniausią įvardijimo tipą panašus toks užrašymo modelis – priklausomybę nurodantis priesaginis asmenvardis ir apeliatyvinis prievardis *našlė* (lenkų kalba rašytuose šaltiniuose – *wdowa*). Ši nuoroda buvo labai svarbi XVII šimtmečio moterų įvardijimo dalis. Taip užrašyta 16 (19,51 proc.) miestiečių, pvz.: 1666 *Ulica Wilenska* [...] *Domek Budrowey wdowy* kilm. KI₃ 13v; 1666 *Wilenskiey Ulicy* [...] *wdowy Butkowey* kilm. KI₃ 15; 1666 *Ulica Kowienska* [...] *Domblewskiey wdowy* kilm. KI₃ 12v, 13; 1666 *Wilenskiey Ulicy* [...] *Wdowy Dubowey* kilm. KI₃ 14, 15v; 1666 *Ulica Kowienska* [...] *Gudowa wdowa* KI₃ 12v, 13v; 1624 *Vlica Stara* [...] *Druga Strona* [...] *z Jarofzewiczową wdową* įnag. KI₂ 2v; 1604 *Ulica nowa od Kofciola prawa Strona* [...] *Jurgidowa wdowa* KI₁ 15v; 1666 *Wilenskiey Ulicy* [...] *Wdowy Kiborynskiey* kilm. KI₃ 14, 16; 1666 *Wilenskiey Ulicy* [...] *wdowy Maculowey Domek* kilm. KI₃ 14, 16; 1666 *Wilenskiey Ulicy* [...] *wdowy Pupowey Domek* kilm. KI₃ 14, 15v; 1666 *Wilenskiey Ulicy* [...] *Wdowy Sereykowey Domek* kilm. KI₃ 14, 16; 1604 *Ulica* [...] *prawa strona* [...] *Stanislawowey wdowų* kilm. KI₁ 8v, 9; 1666 *Wilenskiey Ulicy* [...] *wdowy Stephanowey Domek* kilm. KI₃ 14, 16; 1666 *Ulica Skomgolska* [...] *Tomaszowey wdowy Dom* kilm. KI₃ 11; 1666 *Wilenskiey Ulicy* [...] *wdowy Zwirblowey Domek* kilm. KI₃ 15v.

Vardu ir pavarde ar ją pakeičiančiu antroponimu užfiksuota 13 moterų (15,86 proc.). Daugeliu atvejų pirmieji šio dvinario įvardijimo nariai – tai lenkiškos krikščioniškų vardų lytys (dar žr. Zinkevičius 1977: 49–50; 2008: 352; Maciejauskienė 1991: 253, 258; 1999: 109; Mickienė, Černiauskaitė 2014: 168, 175–176; Ragauskaitė 2015: 61–62; 2021: 7). Vartoti bent 9 skirtingi tradiciniai krikščioniški vardai. Istorinės krikščioniškų vardų formos gretinamos su dabartiniais lietuvių moterų vardais, pvz.: 1624 *Barbara* KI₂ 2. Plg. db. v. *Barborà* (LVKŽ 90); 1604 *Helzbiety* kilm. KI₁ 13v. Plg. db. v. *Elzbieta* (LVKŽ 148); 1604 *Hanna* KI₁ 8v, 9, 13v, 14v; 1604 *Hanny* kilm. KI₁ 4. Plg. db. v. *Onà* (LVKŽ 294–295); 1604 *Huliana* KI₁ 9v, 10v. Plg. db. v. *Julijonà* (LVKŽ 213); 1604 *jėva* KI₁ 13v. Plg. db. v. *Ievà* (LVKŽ 195); 1649 *Katarzyna* CZK 66. Plg. db. v. *Kotrynà* (LVKŽ 235); 1659 *Klarą* įnag. CZK 110. Plg. db. v. *Klarà* (LVKŽ);

⁶ Istorijos dokumentuose užfiksuotos abreviatūros pildomos. Priešas nurodomas skliaustuose.

1604 *Magdalena* KI₁ 7v. Plg. db. v. *Magdalenà* (LVKŽ 255–256); 1604 *Zophia* KI₁ 14v, 15v, 16. Plg. db. v. *Zòfija* (LVKŽ 385). Greta ilgųjų lyčių funkcionuoja krikščioniškų vardų trumpiniai, pvz.: 1624 *Dorota* KI₂ 2. Plg. db. v. *Daratà* (LVKŽ 112); 1604 *Pòlonia* KI₁ 4. Plg. db. tarm. v. *Paliònija* (LVKŽ 77).

Istorijos šaltinių įrašai rodo, kad miesto valdžios narių, turtingesnių pirklių žmonos buvo įvardijamos kanoninėmis vardų lytimis. Pavienės deminutyvines vardų formas turi kėdainiečių žemesnių sluoksnių atstovės – tarnaitės, miesto samdinės ir kt., pvz.: 1604 *Giendrula* KI₁ 10v, 11v. Plg. db. v. *Geñdrè* (LVKŽ 174), toliau plg. sen. v. var. *Gendrutà* (LVKŽ 174); 1604 *Katrýnela* KI₁ 13. Plg. db. v. *Kotrynà* (LVKŽ 235); 1604 *Paliuła* KI₁ 11v; 1604 *Paliuła* KI₁ 14v. Plg. db. v. *Pàlè* (LVKŽ 296), toliau plg. db. tarm. v. *Paliònija* (LVKŽ 77). Į jas buvo žiūrima atsainiau, todėl jų vardų lyčių vienodumo ir oficialumo raštininkai nepaisė.

Miestiečių asmenvardžiai pagal tėvą sudaryti su priesaga *-ovna* (šaltiniuose rašoma *-owna*), o pagal sutuoktinį – su priesaga *-ova* (*-owa*). Pavieniai jų susidarė iš vyriškų antroponimų, kurie turi lenkiškas *-sk-* tipo priesagas. Šiuos moterų asmenvardžius galima vertinti kaip galūnės *-a* vedinius (žr. Ragauskaitė 2005: 107; 2015: 63), pvz.: 1604 *Miafto Kieydany Rynek prawa ftrona od mostu [...]* *Hanny Gielezowey* kilm. KI₁ 4; 1649 *Katarzyna Girdwiłowa* CZK 66; 1604 *Miafta Kieydany [...]* *Helzbiety Gowienowey* kilm. KI₁ 13v; 1604 *Ulica od rynku prawa ftrona [...]* *Huliana juchnowa* KI₁ 9v, 10v; 1624 *Vlica Stara [...]* *Dorota Pawlukowa* KI₂ 2; 1604 *Miafto Kieydany Rynek prawa ftrona od mostu [...]* *Pòlonia Szawłowa* KI₁ 4; 1604 *Ulica ftara z rynku lewa ftrona [...]* *Magdalena Zeykniowa* KI₁ 7v; 1604 *Miafta Kieydany [...]* *Hanna Andrzejowna* KI₁ 13v, 14v; 1604 *Ulica nad eyf-milga [...]* *Hanna Kunigielowna* KI₁ 8v, 9; 1604 *Ulica nowa od Kofciòła prawa Strona [...]* *Zophia Pranowna* KI₁ 15v, 16; 1604 *Ulica Konfka z rynku prawa ftrona [...]* *Giendrula Wiprikowna* KI₁ 10v, 11v; 1659 *z panną Klarą Lipską* įnag. CZK 110.

Netekėjusios merginos retai būdavo užrašomos istorijos šaltiniuose. Taip nutikdavo, kai mirdavo jų tėvai. Kartais kokiame nors dokumente greta vyro užrašomi ir kiti šeimos nariai – žmona, dukterys, sūnūs. Kaip matyti, XVII a. Kėdainių gyventojų įvardijimas įvairavo ir turėjo savo ypatumus. Jų užrašymo polinkiai apibendrinti 1 lentelėje.

1 LENTELĖ. Kėdainiečių moterų įvardijimas XVII a.

Eil. nr.	Įvardijimo modelis (pagal abėcėlę)	Įvardijimų skaičius	Procentai
1.	Du priesaginiai asmenvardžiai	32	39,02 %
2.	Dvinaris	13	15,86 %
3.	Priesaginis asmenvardis + <i>wdowa</i>	16	19,51 %
4.	Vienanaris	21	25,61 %

Pateikti pavyzdžiai liudija galutinai nesusiformavusią XVII kėdainiečių įvardijimo sistemą. Kai kurie šių užrašymų atspindi įprastas gyvenimo situacijas (našlavimą, dvi santuokas ir kt.). Galima teigti, kad ištekėjusios moters ryšiai su vyru buvo nusakomi bent keliais būdais ne tik oficialioje vartosenoje, bet ir gyvojoje kalboje. Tam įtakos turėjo miesto inventorių specifika, jų įrašų kontekstas.

2. XVII–XVIII A. MOTERŲ ASMENVARDŽIAI SU LIETUVIŠKOMIS PRIESAGOMIS

XVII a. Kėdainių gyventojų skirtinguose įvardijimo tipuose dažniausios slaviškos priesagos *-ova* ir *-ovna*. Tačiau pasitaikė netekėjusių miestiečių asmenvardžių su lietuviškomis priesagomis *-aičia* (rašoma *-aycia*) ir *-yčia* (*-ica*). Antroponimų lytys su lietuviškais darybos formantais rekonstruotos pagal lietuvių pavardžių perteikimo lenkų kalba principus (Ragauskaitė 2014: 11–12; 2015: 63–64; 2021: 9). Atkuriant XVII a. moterų asmenvardžius, yra paliekamos priesagos *-aičia* ir *-yčia* (lietuvių bendrinėje kalboje dabar vartojamos *-aitė* ir *-ytė*), nes jos paliudija senąją antroponimų darybą. Rekonstruotos formos yra gretinamos su dabartinėmis vyrų pavardėmis, o kai kuriais atvejais – ir su dabartiniais vardais. Neradus tiksliai paliudyto atitikmens dabartiniame vardyne, nurodomos kelios atitinkamos šaknies ar kamieno pavardės, pvz.: **Budraičia*: 1604 *Miafta Kieydany za rzeka niewiaza* [...] *Paliula Budraycia* KI₁ 13v, 14v. Plg. db. pvd. *Budrà* (LPŽ₁ 329); **Sabulyčia*: 1624 *Vlica Stara* [...] *Barbara Sabulica* KI₂ 2. Plg. db. pvd. *Sabūlis* (LPŽ₂ 654); **Vataičia*: 1604 *Miafta Kieydany za rzeka niewiaza* [...] *jęva Wataycia* KI₁ 13v. Dėl *vat-* plg. db. pvd. *Vatėnas* (LPŽ₂ 1173) (žr. Ragauskaitė 2015: 73). Netekėjusių moterų antroponimai su priesaga *-yčia* dažniausiai buvo sudaromi iš vyriškų asmenvardžių, turėjusių galūnes *-is*, *-ys*, o su priesaga *-aičia* – iš vyriškų antroponimų su galūnėmis *-a* ir *-as* (Maciejauskienė 1991: 268–271). Tačiau šis reiškinys istorijos šaltiniuose nebuvo nuoseklus ir įvairavo (Ragauskaitė 2015: 65).

XVII–XVIII a. Kėdainių aktų knygoose taip pat užfiksuota kėdainiečių moterų asmenvardžių su lietuviškomis priesagomis. Šis įvairavimas, matyt, susijęs su neoficialiu miestiečių apibūdinimu. Teismo posėdžių protokolai atspindi rašto kalba perteiktas pavardžių lytis. Yra žinoma, kad XVII a. Kėdainių magistratė būdavo leidžiama kalbėti, liudyti, atsakinėti į įvairius klausimus. Taigi aiškiai perspina gyvosios kalbos duomenys ir to meto Kėdainių magistrato raštinės tradicija, pvz.: **Eivaičia*: 1690 *Anna Jeywaycia Macieiowa Garnelowa Mieszcz(anka) Miafta Kieydan* KAK₁ 16. Plg. db. pvd. *Éiva, Eivà* (LPŽ₁ 570); **Jasaičia*: 1690 [...] *Zofia Jafaycia* KAK₁ 4. Plg. db. pvd. *Jāsas* (LPŽ₁ 813); **Mažaičia*: 1731 *Ja Zofia Mazaycia Zwilgowa* KAK₂ 74. Dėl *maž-* plg. db. pvd. *Mažėika, Mažėitis* (LPŽ₂

191); *Meškaičia: 1704 z *Panią Jadwigą Marcinowiczowną Augustynowiczowną alias Mieszkaicia* KAK₂ 4v. Plg. db. pvd. *Meškà* (LPŽ₂ 212); *Plauškaičia: 1690 [...] *Pani Zofia Plawfzkaicia Piotrowa Mordafzewiczowa* KAK₁ 13. Plg. db. pvd. *Plauškà* (LPŽ₂ 469) (žr. Ragauskaitė 2014: 15; 2021: 12, 19).

Įvairuojanti XVIII a. kėdainiečių užrašymo sistema akivaizdžiai liudija, kad oficialus dvinaris moterų įvardijimas (vardu ir pavarde) administracinio juridinio pobūdžio dokumentuose kristalizavosi lėčiau ir galutinai nusistovėjo šiek tiek vėliau nei vyrų⁷. Tirtose XVIII a. Kėdainių aktų knygoje paminėta 115 miestiečių. Jos dažniausiai užrašytos vardu ir tėvo ar sutuoktinio pavarde (48, tai sudaro 41,74 proc. visų XVIII a. įvardijimų). Be dažniausio, šiame amžiuje moterys dar įvardytos tokiais būdais: 1) 22 (19,13 proc.) užrašymai keturiais antroponimais; 2) 17 (14,79 proc.) įvardijimų dviem asmenvardžiais pagal vyrą; 3) 15 (13,04 proc.) užrašymų tik pavarde; 4) 13 (11,30 proc.) atvejų trimis antroponimais (Ragauskaitė 2021: 14–18).

Kėdainių parapiinės Šv. Jurgio bažnyčios 1752–1799 m. krikšto registracijos knygoje minimos naujagimių motinos ir krikštamotės. Jų įvardijimo įvairovė kur kas mažesnė nei minėtose XVIII a. Kėdainių aktų knygoje. Daugiausia kėdainietės yra užrašytos vardu ir pavarde. Atrinkti tik tie moterų užrašymai, kurie pažymėti lenkiška nuoroda *Kieydany*. Pirmieji šių dvinarių įvardijimų nariai yra kanoniniai krikščioniški vardai. Vartota bent 10 skirtingų vardų, kurių istorinės formos palygintos su dabartiniais lietuvių moterų vardais, pvz.: 1755 *Agata* KKr₁ 27; 1758 *Agatha* KKr₁ 164. Plg. db. v. *Agotà* (LVKŽ 62); 1755 *Anna* KKr₁ 27. Plg. db. v. *Onà* (LVKŽ 294–295); 1760 *Barbara* KKr₁ 203. Plg. db. v. *Barborà* (LVKŽ 90); 1754 *Catharina* KKr₁ 19. Plg. db. v. *Kotrynà* (LVKŽ 235); 1762 *Dorothea* KKr₁ 127. Plg. db. v. *Dorotėja* (LVKŽ 127); 1759 *Elisabeth* KKr₁ 81; 1754 *Elisabetha* KKr₁ 21. Plg. db. v. *Elzbieta* (LVKŽ 148); 1772 *Helena* KKr₁ 260. Plg. db. v. *Elenà* (LVKŽ 146); 1766 *Magdalena* KKr₁ 203. Plg. db. v. *Magdalenà* (LVKŽ 255–256); 1764 *Marianna* KKr₁ 100. Plg. db. v. *Marijonà* (LVKŽ 264); 1765 *Zophia* KKr₁ 127. Plg. db. v. *Zòfija* (LVKŽ 385).

Įdomu, kad šiame bažnytiniame šaltinyje surastos 32 kėdainiečių pavardžių lytys su lietuviškomis priesagomis. Antrieji dvinarių įvardijimų nariai yra pavardės, sudarytos su lietuviškomis priesagomis *-ienė* (rašoma: *-enie*, *-ienia*, *-ienie*), *-aičia* (*-aycia*, *-aycia*), *-yčia* (*-iczia*), pvz.: *Abromaitienė: 1760 *Catharina Abramaytienia* [...] *Kieydany* KKr₁ 98. Plg. db. pvd. *Abromaitis* (LPŽ₁ 60); *Petrilaitienė: 1759 *Elisabeth Petrylaytienie* [...] *Kieydany* KKr₁ 81. Plg. db.

⁷ XVIII a. Kėdainių aktų knygoje visi miestiečiai jau turėjo pavardes. Kaip tolesnės kėdainiečių pavardžių raidos rezultatą galima vertinti XVIII a. pabaigos pavardžių varijavimo reiškinį. Lėčiau formavosi mieste gyvenusių tarnų, samdinių ir marginalinių sluoksnių atstovų pavardės (žr. Ragauskaitė 2017: 67).

pvd. *Petrilaitis* (LPŽ₂ 441); *Petrilienė: 1754 *Elisabetha Petrylenie* [...] *Kieydany* KKr₁ 21. Plg. db. pvd. *Petrilà* (LPŽ₂ 441); *Augustaitičia: 1755 *Agata Augustaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 27. Plg. db. pvd. *Augustaitis* (LPŽ₁ 136); *Brazičia: 1764 *Anna Brazaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 167; 1759 *Catharina Brazaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 80. Plg. db. pvd. *Brāzas* (LPŽ₁ 301); *Brazionaičia: 1767 *Marianna Brazionaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 222. Plg. db. pvd. *Braziōnis* (LPŽ₁ 302); *Butnoraičia: 1758 *Agatha Butnoraycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 64. Plg. db. pvd. *Būtnoras* (LPŽ₁ 370); *Dimšlaičia: 1766 *Catharina Dymślajcia* [...] *Kieydany* KKr₁ 203. Plg. db. pvd. *Dimšlīs* (LPŽ₁ 500); *Dominykaičia: 1756 *Anna Dominikaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 188. Dėl *dominyk-* plg. db. pvd. *Domininkaitis* (LPŽ₁ 514), v. *Dominỹkas* (LVKŽ 126); *Grigaliūnaičia: 1760 *Barbara Grygalunaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 203; 1766 *Magdalena Grygalunaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 203; 1764 *Marianna Grigalunaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 100. Plg. db. pvd. *Grigaliūnas* (LPŽ₁ 711); *Gustaičia: 1767 *Elisabeth Gustaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 211; 1764 *Marianna Gustaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 169. Plg. db. pvd. *Gūstas* (LPŽ₁ 748); *Juškaičia: 1760 *Anna Juskaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 94. Plg. db. pvd. *Juškà* (LPŽ₁ 873–874); *Juškutaičia: 1765 *Anna Juskutaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 182. Dėl *juškut-* plg. db. pvd. *Juškà*, *Jūškus* (LPŽ₁ 873–874, 875); *Laurynaičia: 1763 *Agatha Lauraycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 160. Plg. db. pvd. *Laurỹnas* (LPŽ₂ 35); *Levonaičia: 1754 *Catharina Lewanaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 19. Plg. db. pvd. *Lėvonas* (LPŽ₂ 68); *Liugaičia: 1765 *Marianna Lugaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 190. Plg. db. pvd. *Liūgas* (LPŽ₂ 99); *Liutkaičia: 1789 *Catharina Lutkaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 421. Plg. db. pvd. *Liūtkas* (LPŽ₂ 102); *Margaičia: 1762 *Dorothea Margaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 127. Plg. db. pvd. *Márgis* (LPŽ₂ 161–162); *Matekūnaičia: 1759 *Catharina Matekunaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 80. Plg. db. pvd. *Matekūnas* (LPŽ₂ 179); *Matilionaičia: 1765 *Catharina Matilonaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 186. Plg. db. pvd. *Matiliōnis* (LPŽ₂ 180); *Mikalojūnaičia: 1772 *Helena Mikołaiunaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 260. Plg. db. pvd. *Mikalojūnas* (LPŽ₂ 227); *Navickaičia: 1755 *Anna Nawickaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 27. Plg. db. pvd. *Navickas* (LPŽ₂ 310–311); *Paliūnaičia: 1767 *Zophia Palunaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 214. Plg. db. pvd. *Paliūnas* (LPŽ₂ 382); *Petilaičia: 1763 *Catharina Petrylaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 156. Plg. db. pvd. *Petrilà* (LPŽ₂ 441); *Petrošiūnaičia: 1764 *Magdalena Petraszunaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 164. Plg. db. pvd. *Petrošiūnas* (LPŽ₂ 442); *Skuraičia: 1767 *Magdalena Skuraycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 218. Dėl *skur-* plg. db. pvd. *Skuráuskas*, *Skurāvičius* (LPŽ₂ 756); *Soraičia: 1758 *Catharina Soraycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 64. Plg. db. pvd. *Sóra* (LPŽ₂ 779); *Valiūnaičia: 1765 *Zophia Walunaycicia* [...] *Kieydany* KKr₁ 127. Plg. db. pvd. *Valiūnas* (LPŽ₂ 441).

Galbūt šią krikšto metrikų knygą rašė lietuvių kalbą gerai mokėję kunigai. Bažnytinio šaltinio įrašų formulės nebuvo vienodos, jų rašymo tvarka metams bėgant keitėsi. Nustatyta, kad XVII–XVIII a. kėdainiečių asmenvardžių slaviniui įtakos turėjo raštininkų kompetencija, tautybė, jų požiūris į atliekamą darbą ir istorijos dokumentų specifiška (Ragauskaitė 2015: 73; 2018: 105; 2021a: 6–7). XVII–XVIII a. Kėdainių evangelikai reformatai puoselėjo lietuvių kalbos tradicijas. Šiuo laikotarpiu miestas buvo evangelikų reformatų lietuviškumo centras Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (Lukšaitė 1970: 15). Kėdainiuose lietuviškos pamaldos, pradedant XVII a. trečiuoju dešimtmečiu su penkerių metų pertrauka (1682–1687 m.), vyko iki 1785 m. (Lukšaitė 2001: 23). Tikėtina, kad dar daugiau autentiškų antroponimų, kuriais tuo metu gyvojoje kalboje buvo vadinamos lietuviškos miestietės, galėtų būti ir kituose istorijos šaltiniuose.

3. IŠVADOS

1. XVII a. Kėdainių istorijos dokumentuose paminėtos 82 kėdainietės. Jų įvardijimuose paliudytos įvairios krikščioniškų vardų formos (ilgosios tradicinės, trumpiniai ir jų deminutyviniai vediniai). Daugiausia moterys užfiksuotos dviem priesagiais asmenvardžiais pagal sutuoktinį (32, tai sudaro 39,02 proc. visų XVII a. įvardijimų). Kiti populiariesni jų užrašymo būdai buvo tokie: 1) 21 (25,61 proc.) įvardijimas tik vienu priesaginiu asmenvardžiu; 2) 16 (19,51 proc.) atvejų priklausomybę nusakančiu antroponimu ir apeliatyviniu prievardžiu *našlė* (lenk. *wdowa*).

2. XVII a. vardu ir pavarde buvo užrašyta 13 (15,86 proc.) miestiečių. Tai aiškiai parodo dvinarės įvardijimo sistemos formavimosi polinkius. Kėdainių gyventojų asmenvardžiuose dažniausiai vartotos slaviškos priesagos *-ova* ir *-ovna*. Tačiau pasitaikė ir pavienių merginų, moterų pavardžių su lietuviškomis priesagomis *-aičia*, *-yčia* vartosenos atvejų.

3. Vėlesnėje 1752–1799 m. Kėdainių parapinės Šv. Jurgio bažnyčios krikšto registracijos knygoje dominavo dvinaris miestiečių įvardijimo modelis (kanoniniu krikščionišku vardu ir pavarde). Iš šio šaltinio surinktos 32 autentiškos kėdainiečių pavardės su lietuviškomis priesagomis *-aičia*, *-yčia*, *-ienė* buvo rekonstruotos ir palygintos su dabartinėmis lietuvių vyrų pavardėmis.

SUTRUMPINIMAI

db. – dabartinis, -ė	naud. – naudininkas
gal. – galininkas	plg. – palygink
įnag. – įnagininkas	pvd. – pavardė
kilm. – kilmininkas	v. – vardas

ŠALTINIAI

- CZK – *Collecta zboru Kieydanskiego. To jest rachunek wszystkich recept i expens zborowych zacze ty roku 1628 dnia 20 novembra*. Unpublished print, opracował Waclaw Gizbert Studnicki, Wilno: 1939. Mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 9, b. 3040.
- KAK₁ – Kėdainių aktų 1690–1775 m. knyga. Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau – LVIA), f. SA, b. 15357.
- KAK₂ – Kėdainių aktų 1704–1720 m. knyga. LVIA, f. SA, b. 15358.
- KI₁ – Kėdainių 1604 m. inventorius. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – VUBRS), f. 4, ap. A1723, b. 34308a.
- KI₂ – Kėdainių 1624 m. inventorius. VUBRS, f. 4, ap. A1724, b. 34308b.
- KI₃ – Kėdainių 1666 m. inventorius. VUBRS, f. 4, ap. A215, b. 16891.
- KKČI – Kėdainių klebonijos 1622 m. činšo inventorius. VUBRS, f. 4, ap. A207, b. 16292.
- KKr₁ – Kėdainių Šv. Jurgio bažnyčios krikšto 1752–1799 m. registracijos knyga. LVIA, f. 1424. ap. 1, b. 1.

LITERATŪRA

- Baliulis Algirdas 1994: Jonišio miestiečiai XVIII amžiuje. – *Lietuvos istorijos metraštis. 1993 metai*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 31–47.
- Garliauskas Vidas 2004: *XVII a. Molėtų bažnyčios krikšto ir santuokos metrių knyga*, Vilnius: Mokslų ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Karpavičienė Jolanta 2001: Moteris teisinėje Vilniaus ir Kauno kasdienoje XVI a. pirmoje pusėje: modernėjančio gyvenimo ženklai. – *Lietuvos istorijos studijos* 9, 17–31.
- Karpavičienė Jolanta 2001a: „... Magdeburgo teisėje gerada turi dukrai tekti“: turtinė moters padėtis Vilniuje ir Kaune XVI a. pirmojoje pusėje. – *Lituanistica* 3(47), 3–47.
- Karpavičienė Jolanta 2005: *Moteris Vilniuje ir Kaune XVI a. pirmoje pusėje: gyvenimo sumiestinimo Lietuvoje atodangos*, Vilnius: Versus aureus.
- Kiaupa Zigmantas 1998: Lietuvos miestų savivalda XIV–XVIII a. – *Lietuvos heraldika* 1, sud. E. Rimša, Vilnius: Baltos lankos, 163–183.
- Kryževičius Vincas 1981: *Lietuvos privilegijuotieji miestai. XVII a. antroji pusė – XVIII a.*, Vilnius: Mokslas.
- Lepszy Kazimierz 1953: *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław: Zakład imienia Ossolińskich–wydawnictwo.
- LPŽ₁–LPŽ₂ – *Lietuvių pavardžių žodynas* 1–2, aut. V. Maciejauskienė, M. Razmukaitė, A. Vanagas, ats. red. A. Vanagas, Vilnius: Mokslas, 1985–1989.

- Lukšaitė Ingė 1970: *Lietuvių kalba reformaciniam judėjime XVII a.*, Vilnius: Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos institutas.
- Lukšaitė Ingė 2001: Knygos nobažnystės (1653) parengimo kultūrinė aplinka. – „*Knyga nobažnystės krikščioniškos*“ (1653) – XVII a. Lietuvos kultūros paminklas, red. I. Lukšaitė, Kėdainiai: Kėdainių krašto muziejus, 4–28.
- LVKŽ – *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, aut. Kazys Kuzavinis, Bronys Savukynas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994.
- Maciejauskienė Vitalija 1991: *Lietuvių pavardžių susidarymas XIII–XVIII a.*, Vilnius: Mokslas.
- Maciejauskienė Vitalija 1999: Moterų įvardijimas XIX a. istorijos šaltiniuose. – *Acta Linguistica Lithuanica / Lietuvių kalbotyros klausimai* 41, 108–144.
- Meilus Elmantas 1994: Prekyba Joniškio mieste 1616–1795 m. – *Lietuvos istorijos metraštis. 1993 metai*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 13–30.
- Mickienė Ilona, Černiauskaitė Aušra 2014: Įvardijimai XIX amžiaus pradžioje: Telšių bažnyčios gimimo metrikų studija. – *Lituanistica* 60(3), 168–179.
- Ragauskaitė Alma 2005: *XVI–XVIII a. kauniečių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Ragauskaitė Alma 2008: Tendencies in the Evolution of Hereditary Surnames of Townspeople in Lithuania from the Sixteenth to Eighteenth Centuries. – *Zunamen / Surnames* 3, 29–37.
- Ragauskaitė Alma 2014: Kauno moterų asmenvardžiai XVI–XVII a. lietuvių istorinės antroponimijos kontekste. – *Kauno istorijos metraštis* 14, 7–17.
- Ragauskaitė Alma 2015: Seniausios Lietuvoje 1599–1621 metų Joniškio krikšto metrikų knygos joniškėčių moterų asmenvardžiai lietuvių istorinės antroponimijos kontekste. – *Acta Linguistica Lithuanica* 73, 55–81.
- Ragauskaitė Alma 2016: Škotų pavardžių užrašymo tendencijos XVII–XVIII a. Kėdainių miesto istorijos šaltiniuose. – *Acta Linguistica Lithuanica* 75, 45–67.
- Ragauskaitė Alma 2016a: Germaniškos kilmės kėdainiečių antroponimai XVII–XVIII a. Kėdainių miesto istorijos šaltiniuose. – *Baltu filologija* 25(2), 111–128.
- Ragauskaitė Alma 2017: Kėdainiečių (lietuvių, lenkų) pavardžių formavimosi tendencijos XVII–XVIII a. amžiuje. – *Acta Linguistica Lithuanica* 77, 53–77.
- Ragauskaitė Alma 2018: XVII a. kėdainiečių asmenvardžių darybos tendencijos. – *Baltu filologija* 27(1/2), 101–118.
- Ragauskaitė Alma 2018a: The patterns of recording the names of German residents of Kėdainiai in the 19th century: introductory remarks. – *Acta Baltico-Slavica* 42, 173–188.

Ragauskaitė Alma 2019: Joniškėčių vyrų asmenvardžių darybos tendencijos seniausioje Lietuvoje 1599–1621 m. Joniško krikšto metrikų knygoje. – *Acta Linguistica Lithuanica* 80, 177–194.

Ragauskaitė Alma 2020: Krikščioniškos kilmės asmenvardžiai Lietuvoje seniausioje 1599–1621 m. Joniško parapijos krikšto metrikų knygoje. – *Baltu filologija* 29(1), 115–134.

Ragauskaitė Alma 2021: Naming System of Kėdainiai Women in Local Register Books of the 17th–18th Centuries. – *Onomástica desde América Latina* 2(4), 4–31.

Ragauskaitė Alma 2021a: Lithuanian and Polish language contacts in the historical onomastics of Kėdainiai town of the seventeenth and eighteenth centuries. – *Acta Baltico-Slavica* 45, 1–19.

Sinkevičiūtė Daiva, Račickaja Veslava 2014: Lietuvių dvikamienių vardų kilmės asmenvardžiai ir jų kamienų užrašymo ypatybės Vilniaus naujųjų miestiečių ir laiduotojų 1661–1795 metų sąrašė. – *Archivum Lithuanicum* 16, 295–322.

Sinkevičiūtė Daiva, Račickaja Veslava 2014a: Jono vardas paveldimuose Vilniaus naujųjų miestiečių ir laiduotojų 1661–1795 m. sąrašo asmenvardžiuose. – *Baltistica* 49(2), 331–344.

Sinkevičiūtė Daiva 2016: Lietuvių dvikamienių vardų trumpinių kilmės asmenvardžiai ir jų kamienų užrašymo ypatybės Vilniaus naujųjų miestiečių ir laiduotojų 1661–1795 metų sąrašė. – *Archivum Lithuanicum* 18, 221–254.

Šinkūnas Peliksas 1928: *Kėdainių miesto istorija*, Kaunas: „Spindulio“ B-vės spaustuvė.

Tworek Stanisław 1969: Materiały do dziejów kalwinizmu w Wielkim Księstwie Litewskim w XVII wieku. – *Odrodzenie i reformacja w Polsce* 14, 213–215.

Wolff Adam 1957: Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku. – *Studia źródłoznawcze* 1, 155–181.

Zinkevičius Zigmąs 1977: *Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje*, Vilnius: Mokslas.

Zinkevičius Zigmąs 2008: *Lietuvių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Žirgulis Rimantas 2002: Three Hundred Years of Multiculturalism in Kėdainiai. – *The Peoples of the Grand Duchy of Lithuania*, ed. G. Potašenko, Vilnius: Aidai, 130–140.

Žirgulis Rimantas 2002a: Škotų bendruomenė Kėdainiuose 1630–1750 m. – *Lietuvos muziejų rinkiniai* 1, 23–27.

Žirgulis Rimantas 2005. Kėdainių žydų bendruomenė ir jos paveldas. – *Žydų kultūros paveldas Lietuvoje*, sud. A. Jomantas, Vilnius: Savastis, 179–188.

Trends in the Naming of Kėdainiai Women in Kėdainiai Historical Sources of the 17th–18th Centuries

SUMMARY

The article discusses the anthroponyms of the female residents from the town of the Radziwill noble family in the 17th–18th centuries. The records of 82 townswomen were collected from several historical sources of the 17th century (Kėdainiai inventories of 1604, 1622, 1624 and 1666 and the collection of documents *Collecta zboru Kieydanskiego* of Kėdainiai Evangelical Reformed Church of 1628–1663). Having investigated the system of naming of Kėdainiai women of the 17th century, it was determined that the first elements of the binomial naming model are Christian names. Their different forms were used (traditional long forms, abbreviations and their diminutive derivatives). Nine different canonical Christian name forms were identified. During the period under study, the townswomen were recorded by suffixal personal names formed from the name of their spouse and the second anthroponym (32, which accounts for 39.02% of all the naming records of the 17th century). Other naming types were not that popular. They are: 1) 21 (25.61%) cases of naming by a single suffixal personal name; 2) 16 (19.51%) cases of naming by an anthroponym designating belonging and appellative nickname *našlė* (Pol. *wdowa*); 3) 13 (15.86%) cases of naming by the first name and surname or an anthroponym replacing it. The 17th century records of townswomen collected from the town's documents of administrative type are predominated by the Slavic suffixes *-ova*, *-ovna*, though Lithuanian suffixes *-aičia*, *-yčia* were occasionally found as well. The binomial naming model (Christian first name and surname) prevailed in the later baptismal register of 1752–1799 kept by St. George's Church of Kėdainiai Parish. A total of 32 surnames of Kėdainiai women with Lithuanian suffixes *-aičia*, *-yčia*, *-ienė* were recorded in the abovementioned church source.

Įteikta 2022 m. rugpjūčio 2 d.

ALMA RAGAUSKAITĖ

Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centras

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308, Vilnius, Lietuva

alma.ragauskaite@lki.lt